

Egy közép-európai utazó

Kiss Gy. Csaba:
Ariadné avagy bolyongások könyve.
Ráció Kiadó, Bp., 2007.

Ariadné avagy bolyongások könyve címmel új kötettel jelentkezett a neves irodalomtörténész, Kiss Gy. Csaba. A könyv a szerző (közép)-európai útirajzaiból közöl válogatást, amelyek négy évtized utazási élményein alapulnak.

Hazánkról vagy más országokról szóló útleírásoknak és útirajzoknak a magyar irodalomban rendkívül komoly, több évszázadra visszanyúló hagyományai vannak. Külföldre vetődött egykori honfitársaink gyakran készítették hosszabb-rövidebb terjedelmű írásokat azokról a helyekről, ahová a sors vagy szerencsésebb esetben saját akarata vetette őket. A szerzők között a korabeli magyar társadalom legkülönbözőbb rétegei képviseltették magukat, mint például más országokban szerencsét próbáló mesterlegények, külföldi egyetemeken tanuló diákok, nyaraló vagy magukat gyógyíttató polgárok, utazgató arisztokraták, hazájukból menekülni kényszerülő emigránsok vagy onnan elhurcolt politikai foglyok. Bár honfitársaink a világ minden táján megfordultak, írásaik legtöbbször mégis az öreg kontinensről, Európáról szólnak.

Ezeknek a természetes, több évszázados hagyományoknak a hidegháború és az Európát kettészakító vasfüggöny hazánkban is véget vetett. Az ekkor kialakult hermetikus elzártság az 1960-as években kezdődött lassan oldódni, de utazni még csak a keleti blokkba lehetett. A hetvenes évektől már Nyugatra is lehetett menni, bár ezzel a lehetőséggel kezdetben csak a sport, a tudomány, a kultúra, illetve a művészetek képviselői élhettek.

A leírt folyamatot a szerző utazásai jól mutatják. A kötet címadó írásának tanúsága szerint az ötvenes években kisdíakként, jobb híján még térkép és vonalzó segítségével, a képzelete szárnyán utazta végig Európa országait. A hatvanas években viszont már ő is élt a liberalizálódó Kádár-rendszer nyújtotta lehetőségekkel, de nagy kedvencei, Franciaország és Párizs helyett még „csak” Lengyelország és Csehszlovákia felé vehette útját. Ez viszont egy életre szóló hatást gyakorolt rá, Közép-Európa fizikai és szellemi értelemben vett felfedezése pedig több más nemzedék-társához hasonlóan az ő számára is élethivatássá vált.

A szerző tudományos teljesítményének köszönhetően a hetvenes évektől ezekben az országokban már hosszabb időre is ellátogatható, az évtized vége felé pedig a vasfüggöny másik oldalára, Ausztriába is kijutott. A rendszer további nyitásának köszönhetően a nyolcvanas években már turistaként mehetett Nyugat-Európába is, és végre a gyermekkori nagy álom, Franciaország is beteljesedhe-

tett. A kilencvenes évek első felének úti céljai között fokozott súlyt kapott a délszláv háború által sújtott Horvátország, ami egyfajta politika állásfoglalást jelentett részéről a függetlenségükért harcoló horvátok mellett.

Maga a kötet egy nyitott szemmel járó, közép-európai értelmiségi úti élményeit tartalmazza Európáról, kultúráról, múlttól és jelenről. Az ehhez szükséges „nyersanyag”-ot viszont szerencsésebb nyugat-európai kortársaival ellentétben jórészt szakmai útjain, nem pedig nyaralásai során szerezte.

Maguk az írások a szerző által beutazott országokról villantanak fel egy-egy politikai, történelmi, irodalmi, szellemi vagy mentális mozaikot. Nem tekinthetők klaszszikus értelemben vett útirajzoknak, sokkal inkább az útirajz és a politikai publicisztika rendkívül egyedi keverékének, az előbbi értelemszerű túlsúlyával.

A kötet gyakran felbukkanó motívuma a magunk mögött hagyott korszak egyik legfontosabb szimbóluma, a vasfüggöny, ami a maga fizikai valóságában a két világrendszert elválasztó államhatár, szellemi értelemben pedig a határ innenső oldalán létező cenzúra és szabad információáramlás hiányának jelképe. Talán ez utóbbinak is köszönhető, hogy a szerző oly gyakran tér ki a könyvesboltok, antikváriumok, újságos standok kínálatának bemutatására. Szintén sokszor szerepel a délszláv háború és a nemzetközi politika mellett az európai értelmiség közönye által is sújtott Horvátország képe, ami lakmusként jelzi a térségünkkel kapcsolatos nyugati reakciókat és tévképzeteket.

A szerző külföldön szerzett impresszióit egyfajta tükörként gyakran állítja kontrasztba a hazai viszonyokkal, amelynek eredménye sokszor ambivalens érzést vált ki belőle. Ha ugyanis ezt a múlt szempontjából teszi, akkor ennek az összehasonlításnak az eredménye pozitív, mint például a középkori felföldi (pl.: Eperjes, Bártfa, Lőcse), illetve a svájci városok esetében, amelyek akkor kulturálisan és szellemileg nagyjából szinkronban voltak egymással. Sokkal kedvezőtlenebb viszont a mérleg, ha a Kádár-kor vagy a kilencvenes évek Magyarországaról van szó, függetlenül attól, hogy erre az összevetésre nyugat- vagy közép-európai relációban kerül sor.

Az ezredfordulót követően régióink politikai jelentőségét teljesen elveszítve egy „meghaladott” szellemi fogalomként redukálódott, amiről egyre kevesebbet tudunk. A kötet ennek az „ismeretlen régió”-nak a(z újra)felfedezésében sokat segíthet, hiszen két letűnt történelmi időszak, a Kádár-korszak és a kilencvenes évek átmenetének (Közép)-Európáját eleveníti föl, a felfedezések, remények és csalódások évtizedeit. Egy elsüllyedt Atlantisz pillanatképeit.

Vesztróczy Zsolt